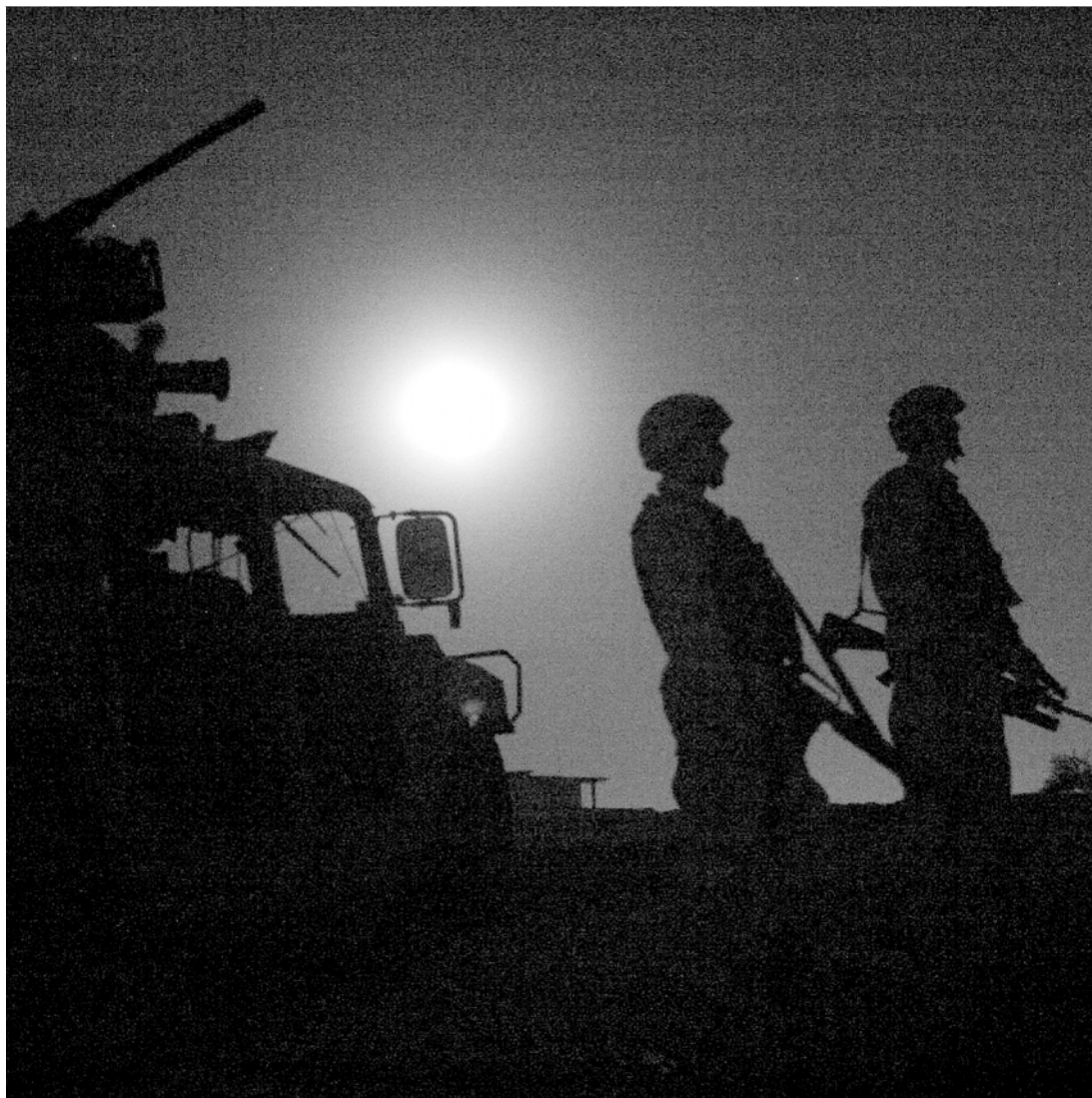

Que pasou

o 11 de setembro

Antón L. Dobao

O espectáculo é a principal produción da sociedade actual. Somos produtores e consumidores de obxectos-imaxes. A vida sométese á cadea de produción do espectáculo, non tan dura coma a cadea de montaxe da fábrica coa que o capitalismo disciplinaba a clase obreira na fase industrial, pero de consecuencias máis intensas na desestructuración de identidades colectivas, na diminución de capacidade para o desfrute comunitario, nun agudizado sentido da competencia. Vivimos nunha aparencia de realidade semellante a un enorme decorado televisivo.

Producimos antes que nada comunicación, imaxes de consumo con destino ó espectáculo e non a satisfacer necesidades. Pensemos, por exemplo, en dous produtos considerados hoxe de primeira necesidade. Cando acudimos á tenda ou ó supermercado, no canto de leite mercamos a imaxe dun corpo perfecto co seu sorriso perfecto; cando imos ó concesionario de automóviles acabamos mercando a imaxe dun conductor exquisito. Mediante esta posta en escena, o consumidor queda illado de todo contacto co real, non pensa sequera en que a muller que moxe a vaca que deu ese leite nunca poderá ter ese corpo, esa roupa, esa casa –e en Galicia, nin sequera esa voz nin ese falar–; ou que o traballador dunha cadea de montaxe de automóviles nunca poderá gozar da comodidade e da seguridade dese coche fantástico.

O espectáculo substitúe a unha realidade que se esvaece e dissolve canda ela a conciencia das propias necesidades. Neste particular modelo comunicativo, o receptor nunca deixa de selo, en contradición co que ocorre na nosa comunicación cotiá, na que, nunha mesma conversa, ó falarmos somos emisores e ó escoitarmos receptores.

O emisor, por contra, ten a potestade de alterar o código ou de inventar un novo. Para este espectáculo temos asignada a función de suxeitos pasivos dunha intervención dirixida ós nosos sentidos e non á nosa razón. Por iso, os signos lingüísticos son desprazados a funcións secundarias, sofren configuracións conforme as esixencias dun guiño que recibe o nome de mercado. Des que transformada en mercadoría fetiche, a palabra cobra outro protagonismo, convértese en estímulo nunha comunicación sen profundidade semántica pero con potencia connotativa. A eficacia do acto comunicativo non se medirá en termos de comprensibilidade das mensaxes, senón en balances de resultados.

O tratamento dos atentados do 11 de setembro do 2001 contra o WTC e o Pentágono seguiu esta lóxica. O acontecemento trágico, obxecto-imaxe en curso veloz desde o lugar da traxedia ata as nosas casas, converteuse nun estímulo dirixido ó consumidor ó perder relación co real e adquirir significado autónomo. Illado dos factores e das causas que o xeran para encerrar os nosos sentidos mentres deixamos descansar os cerebros, foi mercadoría de consumo desconectada da materia prima coa que se produciu. Na fotografía do acontecemento illado, obra só da maldade, a linguaxe fosilizada acode á escena.

(O espectáculo)

Cómpre non entender para aló do acontecemento en si segundo a xusteza das palabras empregadas. É o espectáculo da loita do Ben contra o Mal. Xorde aí a comunicación mercadoría: consumamos leite ou coche non porque o precisemos, senón para parecemos ós modelos propostos; consumamos a dor e a traxedia, non por solidariedade, senón para interiorizarmos valores e a xusteza de calquera resposta. A palabra fetiche acompaña a colonización: éxito, saúde, beleza, modernidade, comodidade, e tamén dor, violencia, democracia, liberdade, terrorismo, xustiza infinda. Pero o mando foi vítima da súa propia lóxica ó se converter en espectáculo disociado dunha traxedia real.

O obxecto-imaxe perdeu a orixinaria fasquía emotiva que se lle teceu porque unha vez máis o mando desprezou a nosa memoria e o raciocinio que nos fai humanos. É que o atentado, con ser criminal e inxustificable, é un grao de area ó pé da interminable folla de servizos norteamericana, e ademais non se produce por mor da maldade árabe, senón que ten causas ben reais e dolorosas.

Nesta altura non parece haber razón para dudar da autoría de Bin Laden e Al Qaeda. Se os EUA o din, haberá que fiarse; coñecemos ben, recrutáronos e adestráronos para loitar en Afganistán contra os soviéticos, foron os seus "loitadores pola liberdade". Hoxe son terroristas, madia leva.

Pero entre o terrorismo e a liberdade parece non existir demasiada distancia, só a das páxinas que separan as dúas palabras no dicionario. Mais non é rexeitable a idea de que os servizos de intelixencia puideron facer máis por evitalo. Será casualidade, pero xa un ano antes, en setembro de 2000, as elites gobernantes agrupadas na asociación Project for the New American Century (PNAC) explicítaban no documento 'Rebuilding America's Defenses' que un evento catastrófico e catalizador coma o de Pearl Harbour podería darlle aire á súa estratexia de dominio mundial mediante o poderío militar.

(A élite do capitalismo)

No PNAC figuran personalidades coma Francis Fukuyama ou Robert Kagan cabo de nomes relacionados co actual goberno dos EUA, coma Rumsfeld, Jeb Bush, Dick Cheney ou Paul Wolfowitz. Este e outros documentos semellantes pódense consultar na páxina electrónica da dita asociación: <http://www.newamericancentury.org/index.html>.

Os EUA, e con eles a elite do capitalismo, enfárganse na escusa do acontecemento para liquidar as institucións refugallo da guerra fría nunha caste de golpe de estado imperialista e liderar sen discusión o proceso de institucionalización dunha Nova Orde Imperial que, a golpe de actuacións policíaco-militares e mediáticas, converte o mundo nun extenso territorio aberto á uniformización, ó saqueo e ó dominio.

A reestructuración do mando mundial ten como obxectivo disciplinar os bárbaros do exterior para evitar que cometan a infamia de explotaren os seus propios recursos, mais tamén traza dominar os bárbaros do interior, as multitudes que empezan a organizar a resistencia desde Seattle, todo movemento de resistencia á orde establecida.

A loita contra o terrorismo é o paradigma actual da expropiación da nosa capacidade comunicativa; tan grandiosa denominación oculta malamente un proxecto de guerra global permanente contra tódolos bárbaros do Imperio, sexan estes nacións discólicas, sexan as clases subalternas da propia metrópole.

No paquete deste Estado de Excepción Permanente vén incluída a oferta dunha seguridade imposible a cambio das liberdades e dos dereitos conquistados e por conquistar. Coincidamos con Naomi Klein en que as sociedades civís de occidente son vítimas directas desta peculiar loita contra o terrorismo: o baleirado e a restrición do concepto de democracia, a supresión de liberdades civís, listas negras, censuras, leis de excepción, detencións preventivas, criminalización das resistencias nos Estados Unidos e na Unión Europea dan pé a que se fale xa dun fascismo de novo rostro. Pero canto máis represivo é o mando e menos sutil o control, menor é a súa eficacia e maior a capacidade de resposta. Veláí unha das contradicións profundas do sistema e mais do réxime que se impón co gallo dos atentados do 11 de setembro.

(Mobilizacións)

Sirvan de exemplo as mobilizacións multitudinarias contra a ocupación de Iraq; evidenciaron tal estado de conciencia das sociedades civís que certas forzas políticas estiveron obrigadas a rexeitar a intervención, ben que so o pretexto da violación dun dereito internacional e dunha ONU extemporáneos e inservibles na súa forma actual. Son as mesmas forzas que apoiaron a intervención norteamericana en Afganistán, a destrución da República Federal de Iugoslavia e a primeira agresión contra Iraq, coa súa década de bombardeos e un bloqueio que ocasionou unha desfeita humana. E cando non, calaron. Necesitamos estes datos para comprender a anécdota electoralista da súa presenza nas mobilizacións contra a guerra e a desmobilización consecuente en canto G. Bush declarou a fin do conflito,

e iso que Iraq segue baixo ocupación e tódolos días se rexistran combates. Preguntárase calquera onde van aqueles partidos e plataformas pola paz. Quen sabe se hai resposta.

A vaga de reestructuración do réxime mundial contribuíu a que as xentes tomasen as rúas e as asembleas como centros da democracia alternativa que se formula aínda embrionariamente. É o resultado de constatar a crise do modelo de representación política, de adoptar un distanciamento que xa desarticula algúns mecanismos da sociedade da comunicación espectacular mediante certas reapropiacións semánticas: imperialismo, terrorismo, democracia absoluta entendida como participación das xentes en todo o público, sen mediacións impostas. É tamén o efecto das reestructuracións do mando a partir da debacle da URSS, coas que os estados nacionais, con todo e non desaparecendo, perden funcións e centralidade política, confórmanse con aplicar medidas ditas por consellos de administración e entidades autónomas da clase dirixente e mais con certos mecanismos de coherción e dominio.

Coa despolitización e a reprivatización dos estados, a alternancia no goberno queda en espectáculo que garante a inmovilidade, a imposibilidade real de modificar as condicións de vida. A experiencia de Lula no goberno brasileiro está resultando ben clarificadora nese sentido.

(Acción política)

O afastamento do modelo de representación, das súas institucións, partidos e sindicatos é un camiño ó que cada día acceden máis grupos humanos. A acción política gaña novo significado, ben lonxe da actividade profesional que se apropiou desa denominación, e lígase a unha fase de resistencias ó mando e á explotación que beben e se forman nas condicións particulares de cada lugar pero constitúen un interminable rizoma, unidade desde a diversidade. Fáltalles organizar potencias creativas para se conformaren como un novo poder constituínte que terá que mandar obedecendo nun outro mundo que é posible.

Nesa perspectiva, os vellos instrumentos partidarios e sindicais fortemente institucionalizados son pezas da engrenaxe neoliberal dedicados a catalizar aspiracións e desexos comúns e encauzalos nas marxes do sistema. Dous anos despois do acontecemento-espectáculo do 11 de setembro, o traballo vivo arrepciónselle ó capital con novas formas. A vella toupeira volve asomar o fociño, só que agora é máis activa; mentres a daban por morta, seguía a escavar galerías subterráneas. Agora sae por tantos sitios a un tempo que ningún dá co xeito de exterminala. Outra vez cómpre dicirlle: ¡Ben escavado, vella toupeira!

.....
Dúas notas finais: Nota 1. **Este once de setembro cumprense 30 anos do asasinato de Salvador Allende, presidente de Chile, e do inicio dun periplo criminal contra o pobo chileno. O golpe de Estado correu da conta das Forzas Armadas dirixidas por Augusto Pinochet. Pero este non foi máis ca un mandado do goberno dos Estados Unidos de América, dos seus Servizos de Intelixencia e dun grupo de influíntes multinacionais. O acontecemento e as súas consecuencias ocasionaron innumerables mortos, torturados, desaparecidos, exiliados. Aínda ningún pagou a súa culpa, pero a memoria segue viva. Henry Kissinger é Premio Nobel da Paz.** Nota 2. **Fai un ano deixounos Roberto Vidal Bolaño. Á memoria do amigo vai dedicado este artigo.**